

THE PRINCIPLE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN UNION

Anca Ileana Dușcă
Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The article is a brief analysis of the principle of sustainable development. Sustainable development is a concept imposed recently admitting economic development, modification strategies must take into account the ecological limits. Sustainable development is seen in the basic treaties of the European Union, both as a goal of Environmental Policy and Action as a principle within the internal market.

Keywords: principle of sustainable development, World Conference in Rio (1992) Environmental Protection and Sustainable Development, European Strategy for Sustainable Development, European Economic and Social Committee, green and sustainable economy.

Clarificări

Dacă principiul conservării mediului urmărește menținerea unui nivel durabil al resurselor ecologice, realizată printr-un management adecvat al resurselor regenerabile și o bună utilizare a resurselor neregenerabile[1], principiul “dezvoltării durabile” – sau creșterea verde[2] - presupune asigurarea productivității continue a resurselor naturale exploatabile și prezervare a speciilor faunei și florei. Sensul dat în 1987, prin Raportul Brundtland, conceptului de dezvoltare durabilă este de *capacitate a omenirii de a asigura satisfacerea cerințelor generației prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități*[3].

Interesul U.E. față de dezvoltarea durabilă a crescut în paralel cu inițiativa Națiunilor Unite pentru acest concept și a culminat cu Conferința Mondială de la Rio (1992) pentru Protecția Mediului și Dezvoltare Durabilă. În iunie 2001, U.E. a adoptat un document referitor la Strategia Europeană pentru Dezvoltare Durabilă; schematic, cele 4 dimensiuni principale ale durabilității sunt: durabilitatea mediului, capacitatea de a prezerva resursele naturale, menținerea integrității ecosistemului pentru a evita afectarea elementelor de care depinde viața - prezervarea diversității biologice[4]; durabilitatea economică, capacitatea de a produce venituri și locuri de muncă; eco-eficiența economiei, adică utilizarea eficientă și rațională a resurselor și reducerea utilizării resurselor neregenerabile; durabilitatea socială, capacitatea de a garanta condiții oamenilor pentru bunăstare și șanse (siguranță, sănătate, educație, etc.), distribuite echitabil; durabilitate instituțională, capacitatea de a asigura condiții de stabilitate, democrație, participare, informare, formare și justiție.

Rolul Consiliului Uniunii Europene

Consiliul U.E.[5], în Strategia de Dezvoltare Durabilă a UE revizuită, identifică următoarele obiective principale: protecția mediului, protejarea capacității Pământului de a menține viața în toată diversitatea ei, respectarea limitelor resurselor naturale ale planetei și asigurarea unui înalt nivel de protecție și îmbunătățire a calității mediului; prevenirea și reducerea poluării mediului și promovarea producției și consumului durabile, pentru a determina distrugerea legăturii dintre creșterea economică și degradarea mediului; echitate și coeziune socială, promovarea unei societăți democratice, sigure și juste care ține cont de incluziunea socială și de principiile unei vieți sănătoase, în ceea ce privește drepturile fundamentale și diversitatea culturală, care să creeze egalizarea de șanse și să combată

discriminarea în toate formele ei; prosperitatea economică, promovarea unei economii prospere, inovative, riguroase, competitive și eco-eficiente, care furnizează standarde înalte de viață și oportunități de angajare deplină și de înaltă calitate pe tot cuprinsul UE; respectarea angajamentelor internaționale, stimularea înființării instituțiilor democratice și apărarea stabilității acestora în lume, având la bază pacea, securitatea și libertatea; promovarea activă a dezvoltării durabile la nivel mondial și asigurarea că politicile interne și externe ale UE sunt în acord cu dezvoltarea durabilă globală și cu angajamentele internaționale ale UE.

Avize ale Comitetului Economic și Social European

Comitetul Economic și Social European, în Avizul privind promovarea producției și consumului durabil în UE[6], arată că unul dintre motivele impactului redus pe care l-au avut până în prezent politicile privind consumul și producția durabilă (CPD) constă în faptul că, deși conceptul de durabilitate este bine integrat în Strategia Europa 2020, în aplicarea practică a politicilor el este adeseori lăsat deoparte. Mai mult, în modelul economic actual, obiectivul principal rămâne creșterea economică și încurajarea consumului, iar performanța globală este evaluată pe baza PIB-ului. De aceea, o tranziție către CPD ar necesita o dezbatere deschisă și transparentă, pe tema unui model economic autoîntreținut, ale cărui performanțe ar fi evaluate cu ajutorul unor indicatori „dincolo de PIB”, care să măsoare amprenta ecologică, starea de bine individuală și socială și prosperitatea; de aici și ideea unui forum privind consumul durabil, care ar contribui la studierea valorilor subiacente unei economii durabile și a factorilor care îi împiedică pe cetățeni să opteze pentru modele de consum durabile și a experiențelor acumulate în materie de moduri de viață cu impact redus asupra mediului[7]. Asocierea societății civile la nivel mondial, național și local este crucială pentru asigurarea unei tranziții reușite către o economie ecologică și durabilă. O astfel de tranziție nu va avea sorti de izbândă decât dacă întreprinderile, consumatorii și lucrătorii percep CPD ca pe o oportunitate și un obiectiv dezirabile; la toate nivelurile ar trebui instituite sisteme corespunzătoare de dialog și de participare democratică[8].

Odată cu inițiativa sa emblematică și cu *Foia de parcurs către o Europă eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor*[9], Comisia a făcut din promovarea unei utilizări eficiente a resurselor, o chestiune de prim ordin pentru economiile europene. Punerea în aplicare a Foii de parcurs este cuprinsă în Strategia Europa 2020 și în semestrul european, prin urmare s-ar impune revizuirea planului de acțiune pentru un consum și o producție durabile să aibă loc în strânsă legătură cu punerea în aplicare a Foii de parcurs și a celui de-al 7-lea Program de acțiune pentru mediu[10], astfel încât politicile privind CPD să poată beneficia de creșterea importanței acordate în plan politic utilizării eficiente a resurselor și de cadrul de monitorizare al semestrului european. Obiectivele și sistemele de monitorizare în materie de CPD s-ar putea întemeia pe adăugarea anumitor indicatori ai CPD la indicatorii privind utilizarea eficientă a resurselor. Date fiind caracterul transversal al politicilor în favoarea CPD și numeroasele aspecte de care trebuie să se țină seama, trebuie instituite sau mobilizate o serie întregă de instrumente politice, la diferite niveluri, astfel încât modelele de producție și de consum să evolueze către durabilitate. Instrumentele predilecte ar trebui să combine măsuri de reglementare și măsuri voluntare, în special măsuri de reglementare care să vizeze eliminarea progresivă a produselor nedurabile, instrumente dedicate unei politici fiscale mai echitabile, promovarea achizițiilor publice ecologice, eliminarea treptată a subvențiilor care nu țin seama de efectele negative asupra mediului, susținerea cercetării și a ecoinovării, internalizarea costurilor de mediu, alte stimulente bazate de piață și o participare activă la procesul de tranziție din partea consumatorilor și a lucrătorilor[11]. Instrumentele utilizate în cadrul CPD sunt în mare măsură voluntare și se bazează pe informații (eticheta ecologică, sistemul comunitar de management de mediu și audit – EMAS, campanii de sensibilizare a consumatorilor etc.). Recursul întreprinderilor[12] și consumatorilor la aceste instrumente este redus, limitat la anumite sectoare și grupuri sociale, și nu va fi intensificat cu

uşurinţă dacă se perseverează pe această cale; de aceea se vorbeşte tot mai des despre etica în afaceri care înglobează şi răspunderea environmentală de mediu a întreprinderilor[13]. Majoritatea efectelor nefaste asupra mediului sunt generate de consumul de produse alimentare şi de băuturi, precum şi de locuinţe, de infrastructuri şi de mobilitate, la care se adaugă producţia de energie[14] şi cea industrială, prin urmare, viitoarele politici privind CPD ar trebui să se axeze pe toate aceste diferite domenii. Dat fiind că impactul ridicat asupra mediului al consumului de produse alimentare şi băuturi este strâns legat de sectorul agricol, politicile în acest domeniu, trebuie să fie strâns legate de cele în favoarea unei agriculturi durabile care presupune utilizarea raţională a materiilor prime naturale, sprijinirea exploataţiilor biologice şi un sector agroalimentar care să garanteze aprovizionarea consumatorilor intermediari şi finali cu alimente sănătoase şi nepoluate[15]. CESE consideră că elementul-cheie pentru o agricultură durabilă constă în menţinerea unei producţii ecologice de alimente, distribuită pe întreg teritoriul, suficientă cantitativ, de înaltă calitate şi diferenţiată pe regiuni, care să protejeze şi să îngrijească zonele rurale, să conserve diversitatea şi caracteristicile specifice ale produselor şi să promoveze peisajele culturale europene, diverse şi bogate în specii, şi zonele rurale[16].

Pentru a încuraja producătorii să îmbunătăţească performanţele de mediu ale produselor lor de-a lungul ciclului de viaţă, ar trebui recunoscut principiul responsabilităţii extinse a producătorilor, aşa cum se regăseşte în unele acte legislative[17], ca un principiu general, care stă la baza responsabilităţii juridice a întreprinderilor. Pentru a se putea evolua către produse durabile, trebuie promovată o dublă abordare, cercetarea privind produsele care respectă mediul înconjurător şi dezvoltarea lor trebuie promovată prin finanţare publică şi prin adoptarea unor măsuri de stimulare adecvate, în favoarea inovării, pe de altă parte, ar trebui să se recurgă la instrumente de reglementare, precum Directiva privind proiectarea ecologică, pentru eliminarea treptată a produselor nedurabile. În acest scop, domeniul de aplicare a directivei trebuie extins iar punerea sa în aplicare urgentată. Dacă dorim ca întreprinderile şi consumatorii să evolueze către mai multă durabilitate, este de o importanţă crucială menţinerea transparenţei privind performanţele de mediu ale produselor şi serviciilor. Propunerea Comisiei, formulată în cadrul consultării asupra politicilor privind CPD, de a se utiliza în acest scop metodologia care permite stabilirea amprentei ecologice a produselor pare să constituie o abordare adecvată. Va trebui însă ca şi alte instrumente să vină în completarea ei (criterii sociale altele decât PIB, de exemplu), pentru o mai bună comunicare a informaţiilor privind durabilitatea de-a lungul lanţului de aprovizionare. Trebuie promovate alte modele comerciale pentru a deplasa accentul pus în prezent pe fluxurile de materiale către crearea de valoare şi de stare de bine, preferând de exemplu leasingul de bunuri în locul achiziţionării, programele de folosire în comun a autovehiculelor personale şi conceptele logistice vizând reducerea traseelor de mers „în gol” ale camioanelor, prin cooperarea dintre întreprinderi.

Politicile în favoarea CPD trebuie să ţină cont de faptul că alegerile durabile ale consumatorilor necesită disponibilitatea pe piaţă a produselor şi serviciilor durabile la preţuri accesibile, o informare clară şi fiabilă a consumatorului şi stimulente economice corespunzătoare. Mai concret, s-ar cuveni luate măsuri de îmbunătăţire a informării consumatorilor şi de evitare a informării confuze şi a practicilor de marketing înşelătoare referitoare la efectele nedăunătoare pe care le au produsele asupra mediului. CESE subliniază importanţa programelor educaţionale - care ar trebui să vizeze nu doar şcolile şi tinerii, care, de bună seamă, sunt importanţi, ci să se adreseze tuturor cetăţenilor, indiferent de vârsta şi condiţia lor socială, acordând o atenţie specială inegalităţilor cumulate în ceea ce priveşte riscurile şi daunele aduse mediului - pentru a se ajunge cu adevărat la adoptarea unor comportamente durabile[18]. Măsurile de promovare a CPD menţionate anterior pot fi consolidate dacă întreprinderile şi consumatorii sunt încurajaţi să adopte comportamente durabile prin măsuri de stimulare economică care, după cum se ştie, nu se reflectă numai în

prețurile pieței. Politicile privind CPD trebuie așadar, să fie însoțite de o ecologizare a sistemului fiscal care s-ar traduce prin adoptarea unor stimulente economice menite să repartizeze în mod echitabil efortul aferent tranziției între marile întreprinderi și IMM-uri, precum și între cetățeni, întreprinderi și consumatori și prin eliminarea treptată a subvențiilor care dăunează mediului. Cu toate acestea, eforturile depuse vor fi zadarnice dacă se pune problema de a sacrifica finanțarea modelului social european înlocuind-o cu o taxă nouă pe resursele neregenerabile cu privire la care nu avem nicio garanție că va fi destinată ulterior finanțării protecției sociale. Ar fi un demers periculos, costisitor și inutil. Dar, trecerea la o economie ecologică va fi durabilă dacă generează locuri de muncă așa-numite *ecologice* și dacă *ecologizează* locurile de muncă în procese de producție care respectă mediul în mai mare măsură, așa cum este cazul cu producția de energie regenerabilă, cu transportul durabil și cu locuințele eficiente din punct de vedere energetic[19].

Concluzie

Temelie a întregii activități de protecție a mediului la nivel european, principiile, printre care și principiul dezvoltării durabile, sunt în cadrul Uniunii Europene, consacrate de tratatele bază ale acesteia și dezvoltate în documente din dreptul derivat european. Pentru cei interesați, simpli cetățeni dar și organisme specializate, principiile de dreptul mediului constituie căi de atingere a țelului dorit anume dezvoltarea durabilă care presupune dezvoltarea de astăzi realizată cu gândul la generațiile viitoare.

Bibliografie

[1] Fr.Perroux, *Pour une philosophie de nouveau developpement*, PUF, Paris, 1981, p.49; P.Guillaumont, *Economie du developpment*, vol. 1, *Le sous - developpement*, PUF, Paris, 1985, p.44; G.Meir, *Leading issues in Economic Developpement*, Oxford University Press, New York, 1995, p.7-32; M.Todosia, *Doctrine economice contemporane*, Ed. Junimea, Iași, 1978, p.179-188; J.S.Hogendorn, *Economic Development*, Third Edition Harper Collins College Publishers, Inc. 1996, p.594.

[2] Ph.Billet, *L'environnement au secours de l'emploi*, Environnement et Développement Durable, n°3, 2010, LexisNexis, p. 4-7.

[3] Conform definiției date în Raportul Brundtland, 1987, intitulat “Viitorul nostru comun”, care considera că economia mondială trebuie să accelereze creșterea economică în contextul respectării restricțiilor legate de mediul înconjurător, prin asigurarea unui control adecvat al tehnologiei și al organizării sociale. Cu privire la ideea că dezvoltarea durabilă – ce presupune echilibrul dintre economic, social și juridic, așezat pe *principiul integrării* – este, fără îndoială o idee generoasă, dar instabilă, prin natură care nu v-a rezista multă vreme imperativelor economice, a se vedea Ph.Billet, *L'environnement et la démocraie participative sacrifiés sur l'autel de la reliance*, Environnement- Revue Mensuelle Lexisnexis Jurisclasseur- janvier 2009, p.1-2.

[4] Ph.Billet, *Biodiversité: chronique d'un échec annoncé*, Environnement et Développement Durable, n°5, 2010, LexisNexis, p. 6-8.

[5] Bruxelles, 26 iunie 2006 10117/06. *Dezvoltarea durabilă* înseamnă satisfacerea necesităților generațiilor prezente, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-si satisface propriile necesități. Acesta este un obiectiv general al U.E. stipulat în Tratat și care guvernează toate politicile și activitățile Uniunii. El se referă la menținerea capacității Pământului de a susține viața în toată diversitatea ei și este fundamentată pe principiul democrației, egalității dintre sexe, solidaritate, respectul față de lege și față de drepturile fundamentale, inclusiv libertatea și egalitatea de șanse pentru toți. Acesta își propune îmbunătățirea continuă a calității vieții și a bunăstării pe Pământ, atât pentru generațiile

prezente, cât și pentru cele viitoare. În acest scop trebuie promovată o economie dinamică, care să asigure locuri de muncă și un înalt nivel de educație, ocrotirea sănătății, coeziune socială și teritorială și protecția mediului, într-o lume sigură, care respectă diversitatea culturală.

[6] J.O.U.E. C 191/6, 29.6.2012.

[7] Avizul CESE privind *construirea unei economii durabile prin transformarea modelului nostru de consum*, raportor: J.O.U.E. C 44, 11.2.2011, p. 57.

[8] J.O.U.E. C 44, 11.2.2011, p. 57.

[9] COM/2011/0571 și Avizul CESE privind *foaia de parcurs către o Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor*.

[10] Avizul CESE privind *Cel de-al șaptelea Program de acțiune pentru mediu (PAM) și monitorizarea celui de-al șaselea PAM*.

[11] Avizul CESE privind *poziția CESE în contextul pregătirii Conferinței Organizației Națiunilor Unite privind dezvoltarea durabilă (Rio+20)* J.O.U.E. C 143, 22.05.2012, p. 39

[12] Fr.G.Trébulle, *Entreprise et développement durable (1-re partie)*, Environnement- Revue Mensuelle Lexisnexis Jurisclasseur-août-septembre 2008, p.15-25; Fr.G.Trébulle, *Entreprise et développement durable (2-e partie)*, Environnement- Revue Mensuelle Lexisnexis Jurisclasseur- octobre 2009, p.13-21.

[13] R.Family, A.S.Barthez, *Responsabilité environnementale des entreprises*, Environnement et Développement Durable, n°6, 2009, LexisNexis, p. 8-28.

[14] G.de Rubercy, *Sécurisation des actifs dédiés au financement du démantèlement des installations nucléaires: questions nouvelles et propositions*, Environnement et Développement Durable, n°3, 2010, LexisNexis, p. 6-8.

[15] J.de Malafosse, *Le concept d'écoconditionnalité*, Environnement et Développement Durable, n°3, 2010, LexisNexis, p. 3,4. Autorul subliniază nu doar antagonismul dintre interesele agriculturii productiviste și cele ale naturii, ci și cazurile din ce în ce mai multe, de maladii profesionale ale agricultorilor – se amintește, pentru exemplificare, cazul unui agricultor intoxicaat cu ierbicid Monsanto.

[16] Avizul CESE privind *Rio +20: către economia ecologică și o mai bună guvernare*. J.O.U.E. C 376, 22.12.2011, p.102-109.

[17] În dreptul intern Legea 211/2011 privind regimul deșeurilor, în *Art. 12 Răspunderea extinsă a producătorului* dispune: (1) „În vederea prevenirii, reutilizării, reciclării și a altor tipuri de valorificare a deșeurilor, autoritatea publică centrală pentru protecția mediului promovează sau, după caz, propune măsuri cu caracter legislativ ori nelegislativ prin care producătorul produsului, persoana fizică autorizată sau persoana juridică ce, cu titlu profesional, proiectează, produce, prelucrează, tratează, vinde ori importă produse este supus unui regim de răspundere extinsă a producătorului. (2) Măsurile prevăzute la alin. (1) includ, fără a se limita la acestea, următoarele: a) încurajarea adoptării, încă din faza de proiectare a produselor, a unor soluții care să reducă impactul asupra mediului și generarea de deșeuri în procesul de fabricație și pe perioada de utilizare a produselor și care să asigure respectarea prevederilor art. 4 alin. (1)-(3), atunci când acestea devin deșeuri; b) încurajarea producției și comercializării de produse cu utilizări multiple, durabile din punct de vedere tehnic și care, după ce devin deșeuri, pot fi valorificate în mod corespunzător și a căror eliminare este compatibilă cu principiile de protecție a mediului; c) acceptarea produselor returnate și a deșeurilor rezultate după ce produsele nu mai sunt folosite și asigurarea gestionării ulterioare a acestora fără a crea prejudicii asupra mediului sau sănătății populației, precum și asumarea răspunderii financiare; d) punerea la dispoziția publicului a informațiilor disponibile cu privire la caracterul reutilizabil și reciclabil al produselor”. (M. Of. nr. 837 din 25 noiembrie 2011).

[18] De aceea s-ar impune un echilibru între dialog și eficacitate pentru o *democrație a apei, a naturii*. Ph.Billet, *Gestion durable de l'eau: les mauvais comptes défaits*, Environnement et Développement Durable, n°4, 2010, LexisNexis, p. 3-4.

[19] Avizul C.E.S.E privind *promovarea locurilor de muncă ecologice și durabile în cadrul pachetului energie/climă al UE*. J.O.U.E. C 44 of 11.2.2011, p. 110.